

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα

Β' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΡΧΙΚΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ	Αμφιλόχιος Παπαθωμάς , Αναπληρωτής Καθηγητής του Παν/μίου Αθηνών Μαρία Γαλάνη-Δράκου , Φιλόλογος Βασιλική Καμπουρέλλη , Φιλόλογος Ευαγγελία Λουτριανάνκη , Φιλόλογος, Εκπαιδευτικός Β΄/θμιας Εκπαίδευσης
ΚΡΙΤΕΣ - ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΕΣ	Ιωάννης Πετρόπουλος , Αναπληρωτής Καθηγητής του Δημοκρίτειου Παν/μίου Θράκης Χρίστος Κυριαζόπουλος , Σχολικός Σύμβουλος Γεωργία Κατσαγάνη-Γιαννακοπούλου , Φιλόλογος, Εκπαιδευτικός Β΄/θμιας Εκπαίδευσης
ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ	Δημήτριος Καλανδράνης , Σκιτσογράφος Σπυρίδων Καράμπαλης , Φιλόλογος
ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΥΠΟΕΡΓΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ	Σωτήριος Γκλαβάς , Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου
ΕΞΩΦΥΛΛΟ	Ο Απόλλων (Δυτικό αέτωμα του ναού του Διός στην Ολυμπία, Αρχαιολογικό Μουσείο Ολυμπίας)
ΠΡΟΕΚΤΥΠΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ	ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΛΙΒΑΝΗ

Γ΄ Κ.Π.Σ. / ΕΠΕΑΕΚ II / Ενέργεια 2.2.1 / Κατηγορία Πράξεων 2.2.1.α:
«Αναμόρφωση των προγραμμάτων σπουδών και συγγραφή νέων εκπαιδευτικών πακέτων»

Πράξη με τίτλο:

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

Δημήτριος Γ. Βλάχος

Ομότιμος Καθηγητής του Α.Π.Θ.

Πρόεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

«Συγγραφή νέων βιβλίων και παραγωγή υποστηρικτικού εκπαιδευτικού υλικού με βάση το ΔΕΠΠΣ και τα ΑΠΣ για το Γυμνάσιο»

Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου

Αντώνιος Σ. Μπομπέτσας

Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Αναπληρωτές Επιστημονικοί Υπεύθυνοι Έργου

Γεώργιος Κ. Παλιός

Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Ιγνάτιος Ε. Χατζηευστρατίου

Μόνιμος Πρόεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Έργο συγχρηματοδοτούμενο 75% από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και 25% από εθνικούς πόρους.

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΠΑΝΕΚΔΟΣΗΣ

ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΨΗΦΙΑΚΗΣ ΜΑΚΕΤΑΣ,
ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ ΑΛΛΑΓΩΝ ΒΑΣΕΙ ΥΠΟΔΕΙΞΕΩΝ
ΤΟΥ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ,
ΠΡΟΕΚΤΥΠΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ:
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΕΚΔΟΣΕΩΝ / Ι.Τ.Υ.Ε. «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
ανάπτυξη στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για τη ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

Αμφιλόχιος Παπαθωμάς – Μαρία Γαλάνη-Δράκου
Βασιλική Καμπουρέλλη – Ευαγγελία Λουτριανάκη

ΑΝΑΔΟΧΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα

Β΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	7
ΕΝΟΤΗΤΑ 1	8
Πατρική δικαιοσύνη (Αίλιανός, <i>Ποικίλη Ιστορία</i> 1.34 [διασκευή])	
A. Κείμενο	
B. Επανάληψη ύλης ετυμολογίας Α΄ Γυμνασίου	
Γ. Επανάληψη ύλης γραμματικής – σύνταξης Α΄ Γυμνασίου	
ΕΝΟΤΗΤΑ 2	14
Το τέχνασμα του Θεμιστοκλή (Πλούταρχος, <i>Βίοι Παράλληλοι, Θεμιστοκλής</i> 12.2-6 [διασκευή])	
A. Κείμενο	
B1. Λεξιλογικός Πίνακας: <i>λέγω</i>	
B2. Ετυμολογικά: Εισαγωγή στη σύνθεση	
Γ. Γραμματική: Συμφωνόληκτα ουσιαστικά γ΄ κλίσης	
ΕΝΟΤΗΤΑ 3	22
Το χρέος του ιστορικού (Πολύβιος, <i>Ιστορίες</i> 1.14.4-7)	
A. Κείμενο	
B1. Λεξιλογικός Πίνακας: <i>κοσμέω, κοσμῶ</i>	
B2. Ετυμολογικά: Σύνθεση – Πρώτο συνθετικό λέξη κλιτή – ουσιαστικό	
Γ1. Γραμματική: Συμφωνόληκτα ουσιαστικά γ΄ κλίσης	
Γ2. Σύνταξη: Σύνδεση προτάσεων ή όρων πρότασης – Παρατακτική και υποτακτική σύνδεση	
ΕΝΟΤΗΤΑ 4	30
Οι Σεληνίτες (Λουκιανός, <i>Άληθής Ιστορία</i> 1.23-26 [διασκευή])	
A. Κείμενο	
B1. Λεξιλογικός Πίνακας: <i>καλός, καλή, καλόν</i>	
B2. Ετυμολογικά: Σύνθεση – Πρώτο συνθετικό λέξη κλιτή - επίθετο	
Γ. Γραμματική: Φωνηεντόληκτα επίθετα γ΄ κλίσης – Υποτακτική ενεστώτα και αορίστου ε.φ. βαρύτονων ρημάτων	
ΕΝΟΤΗΤΑ 5	38
Η ελεημοσύνη βασίλισσα των αρετών (Ιωάννης Χρυσόστομος, <i>Εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ Προφήτου Δαυὶδ</i> , PG 55, 517-518 [διασκευή])	
A. Κείμενο	
B1. Λεξιλογικός Πίνακας: <i>ἄγω</i>	
B2. Ετυμολογικά: Σύνθεση – Πρώτο συνθετικό λέξη κλιτή – ρήμα	
Γ1. Γραμματική: Υποτακτική ενεστώτα ρ. <i>εἶμι</i> και παρακειμένου ε.φ. βαρύτονων ρημάτων – Αλληλοπαθητική αντωνυμία	
Γ2. Σύνταξη: Απρόσωπη σύνταξη	
ΕΝΟΤΗΤΑ 6	44
Η ευθύνη για την παιδεία των νέων (Ξενοφῶν, <i>Απολογία Σωκράτους</i> 19-21 [διασκευή])	
A. Κείμενο	
B1. Λεξιλογικός Πίνακας: <i>πείθω</i>	
B2. Ετυμολογικά: Σύνθεση – Πρώτο συνθετικό λέξη άκλιτη (επίρρημα, πρόθεση, αχώριστο μόριο)	
Γ. Γραμματική: Επίθετα γ΄ κλίσης – Ερωτηματική αντωνυμία <i>τίς, τίς, τί</i> – Αόριστη αντωνυμία <i>τίς, τίς, τι</i>	
ΕΝΟΤΗΤΑ 7	52
Ένας στοργικός ηγέτης (Ξενοφῶν, <i>Άγησίλαος</i> 7.1-3)	
A. Κείμενο	
B1. Λεξιλογικός Πίνακας: <i>πράττω</i>	
B2. Ετυμολογικά: Σύνθεση – Δεύτερο συνθετικό λέξη κλιτή – ουσιαστικό	
Γ. Γραμματική: Ευκτική ενεστώτα, μέλλοντα και αορίστου ε.φ. βαρύτονων ρημάτων – Αναφορική αντωνυμία <i>ὅς, ἥ, ὃ</i> - Αναφορική αντωνυμία <i>ὅστις, ἣτις, ὃ τι</i>	

ΕΝΟΤΗΤΑ 8	60
Η γένεση της θρησκείας και της δικαιοσύνης (Κριτίας, <i>Σίσυφος</i> απ. 19, στ. 1-21)	
Α. Κείμενο	
B1. Λεξιλογικός Πίνακας: <i>ἄθλος</i>	
B2. Ετυμολογικά: Σύνθεση – Δεύτερο συνθετικό λέξη κλιτή – επίθετο	
Γ1. Γραμματική: Ευκτική ενεστώτα ρ. <i>εἶμι</i> και παρακειμένου των βαρύτονων ρημάτων ε.φ. – Επίθετα γ' κλίσης	
Γ2. Σύνταξη: Το άμεσο και έμμεσο αντικείμενο	
ΕΝΟΤΗΤΑ 9	68
Η Καλλιπάτειρα (Πανσανίας, <i>Ἑλλάδος Περιήγησις</i> 5.6.7-8 [διασκευή])	
Α. Κείμενο	
B1. Λεξιλογικός Πίνακας: <i>φέρω</i>	
B2. Ετυμολογικά: Σύνθεση – Δεύτερο συνθετικό λέξη κλιτή – ρήμα	
Γ. Σύνταξη: Επιρρηματικές μετοχές – Κατηγορηματική μετοχή	
ΕΝΟΤΗΤΑ 10	76
Ένας δύσκολος αντίπαλος (Λουκιανός, <i>Νεκρικοί Διάλογοι</i> 24.2-3)	
Α. Κείμενο	
B1. Λεξιλογικός Πίνακας: <i>βίος</i>	
B2. Ετυμολογικά: Επαναληπτικές ασκήσεις	
Γ. Γραμματική – Σύνταξη: Επαναληπτικές ασκήσεις	
ΕΝΟΤΗΤΑ 11	84
Ο σεβασμός προς τους γονείς μέλημα του νόμου (Πλάτων, <i>Νόμοι</i> 881b-e [διασκευή])	
Α. Κείμενο	
B1. Λεξιλογικός Πίνακας: <i>φεύγω</i>	
B2. Ετυμολογικά: Σύνθεση – Δεύτερο συνθετικό λέξη άκλιτη	
Γ. Γραμματική: Προστακτική ενεστώτα και αορίστου ε.φ. βαρύτονων ρημάτων	
ΕΝΟΤΗΤΑ 12	90
Τα φαινόμενα απατούν (Ιωάννης Χρυσόστομος, <i>Περὶ Λαζάρου</i> , PG 48.1030-1031 [διασκευή])	
Α. Κείμενο	
B1. Λεξιλογικός Πίνακας: <i>τέλος</i>	
B2. Ετυμολογικά: Νόθα σύνθετα	
Γ. Γραμματική: Προστακτική ενεστώτα ρ. <i>εἶμι</i> και παρακειμένου ε.φ. βαρύτονων ρημάτων – Ανώμαλα επίθετα	
ΕΝΟΤΗΤΑ 13	98
Η σωστή στάση στο θέμα της τροφής (Γάιος Μουσώνιος Ροῦφος [Στοβαῖος, <i>Ἀνθολόγιον</i> 3.18.37, διασκευή])	
Α. Κείμενο	
B1. Λεξιλογικός Πίνακας: <i>σίτος</i>	
B2. Ετυμολογικά: Παρασύνθετα	
Γ. Γραμματική: Υποτακτική μ.φ. βαρύτονων ρημάτων	
ΕΝΟΤΗΤΑ 14	106
Απρόσκλητοι βοηθοί (Αἰλιανός, <i>Περὶ ζώων ιδιότητος</i> 2.8 [διασκευή])	
Α. Κείμενο	
B1. Λεξιλογικός Πίνακας: <i>νέμω</i>	
B2. Ετυμολογικά: Άλλοι τρόποι σχηματισμού λέξεων – Μεταφορική χρήση λέξεων	
Γ. Σύνταξη: Τα είδη των προσδιορισμών	
ΕΝΟΤΗΤΑ 15	112
Η Αθήνα προπύργιο της Ευρώπης (Λυσίας, <i>Ἐπιτάφιος τοῖς Κορινθίων βοηθοῖς</i> 20-22 [διασκευή])	
Α. Κείμενο	
B1. Λεξιλογικός Πίνακας: <i>φρονέω, φρονῶ</i>	
B2. Ετυμολογικά: Επαναληπτικές ασκήσεις	

Γ1. Γραμματική: Ευκτική μ.φ. βαρύτονων ρημάτων – Ευκτική μέλλοντα ρ. <i>είμι</i>	
Γ2. Σύνταξη: Οι ομοιόπτωτοι ονοματικοί προσδιορισμοί	
ΕΝΟΤΗΤΑ 16	120
Μεγαλόφυχη στάση (Ψευδο-Καλλισθένης, <i>Μυθιστορία Αλεξάνδρου</i> , Παραλλαγή γ, 22)	
A. Κείμενο	
B1. Λεξιλογικός Πίνακας: <i>αἴτιος</i>	
B2. Ετυμολογικά: Επαναληπτικές ασκήσεις	
Γ1. Γραμματική: Προστακτική μ.φ. βαρύτονων ρημάτων – Κτητικές αντωνυμίες	
Γ2. Σύνταξη: Οι ετερόπτωτοι ονοματικοί προσδιορισμοί	
ΕΝΟΤΗΤΑ 17	130
Το πάθημα των ερωδιών (<i>Παράφρασις τῶν τοῦ Διονυσίου Ἰζεντικῶν</i> 2.9)	
A. Κείμενο	
B1. Λεξιλογικός Πίνακας: <i>ὔδωρ</i>	
B2. Ετυμολογικά: Επαναληπτικές ασκήσεις	
Γ. Σύνταξη: Επιρρηματικοί προσδιορισμοί – Εμπρόθετοι επιρρηματικοί προσδιορισμοί	
ΕΝΟΤΗΤΑ 18	136
Τα μειονεκτήματα του γραπτού λόγου σε σχέση με τον προφορικό (<i>Αλκιδάμας, Περί Σοφιστῶν</i> 15.27-28 [διασκευή])	
A. Κείμενο	
B1. Λεξιλογικός Πίνακας: <i>δόξα</i>	
B2. Ετυμολογικά: Επαναληπτικές ασκήσεις	
Γ. Γραμματική – Σύνταξη: Επαναληπτικές ασκήσεις	
ΕΠΙΜΕΤΡΟ	143
I. Παράλληλα κείμενα	144
II. Το λεξιλόγιο των κειμένων	159
III. Τα ανώμαλα ρήματα των κειμένων	170
IV. Συγκεντρωτικοί πίνακες φαινομένων	172

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

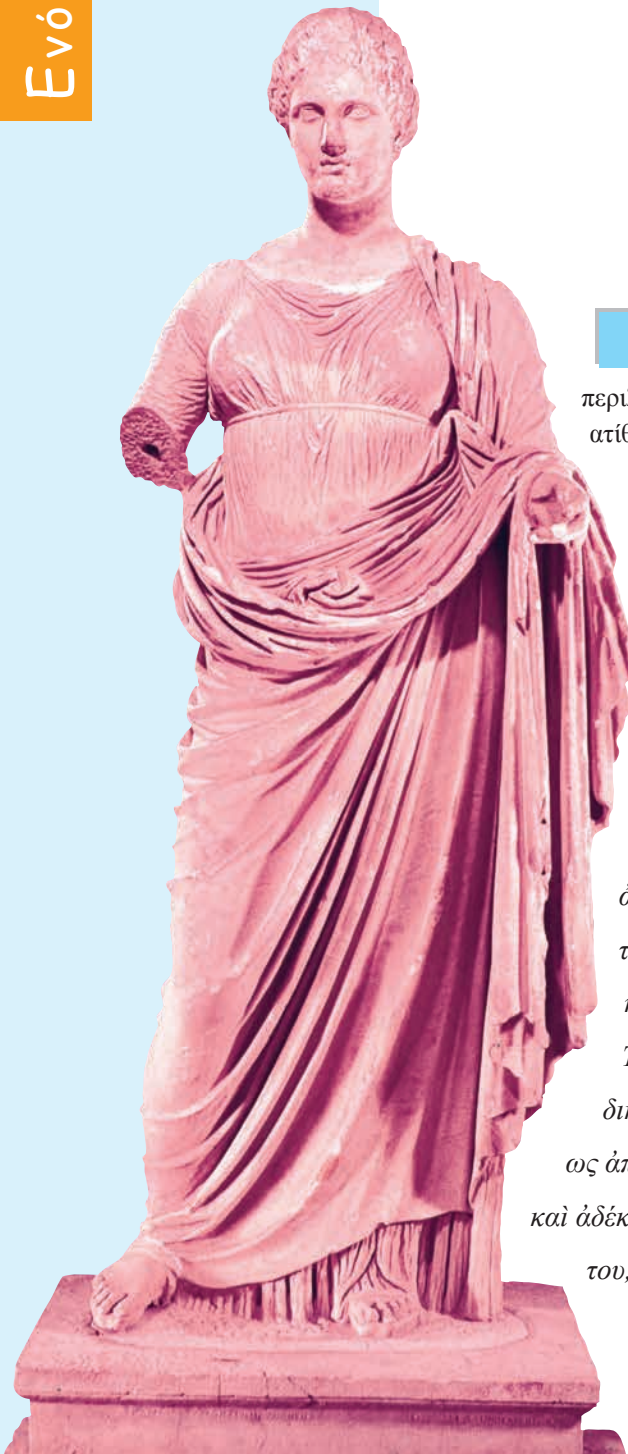
Το βιβλίο της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας της Β΄ Τάξης του Γυμνασίου αποτελεί συνέχεια του βιβλίου της Α΄ τάξης και ακολουθεί την ίδια δομή με εκείνο. Στόχος και αυτού του βιβλίου είναι να προσεγγίσει ο μαθητής την αρχαία ελληνική γλώσσα με βάση την αττική διάλεκτο μέσα από κείμενα ποικίλου περιεχομένου, όχι μόνο της κλασικής εποχής, αλλά και μεταγενέστερα, της όψιμης αρχαιότητας.

Η κλιμακούμενη δυσκολία των κειμένων, κατά κανόνα αυτούσιων, αλλά και η παρουσίαση των γλωσσικών και μορφολογικών στοιχείων, καθώς και η ποικιλία των ερωτήσεων και ασκήσεων, πιστεύουμε ότι διευκολύνει τη σταδιακή εξοικείωση των μαθητών με την αρχαία ελληνική γλώσσα. Με τη σύνδεση της αρχαίας και της νέας ελληνικής, στο επίπεδο της ετυμολογίας, της γραμματικής και του συντακτικού, ο μαθητής θα αντιληφθεί τη διαχρονική εξέλιξη και συνέχεια της ελληνικής γλώσσας.

Και στην τάξη αυτή, στο πλαίσιο της διαθεματικής προσέγγισης της γνώσης, η διδασκαλία του μαθήματος συνδέεται με τα άλλα μαθήματα, τόσο στο βασικό κείμενο κάθε Ενότητας όσο και στα παράλληλα κείμενα που περιέχονται στο Επίμετρο του βιβλίου.

Η παράθεση, τέλος, στο Επίμετρο εποπτικών πινάκων των γραμματικών, συντακτικών και ετυμολογικών φαινομένων, που περιέχουν όχι μόνο την ύλη της τάξης αυτής αλλά και της προηγούμενης, αποτελεί μέσο, για να διευκολυνθεί ο μαθητής περαιτέρω στην προσέγγιση της αρχαίας ελληνικής γλώσσας.

Η συγγραφική ομάδα

Η θεά Θέμις από τον Ραμνούντα (3ος αι. π.Χ.,
Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο Αθήνας)

Πατρική δικαιοσύνη

Α. Κείμενο

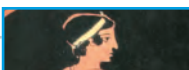
Ο Κλαύδιος Αιλιανός (περ. 170-235 μ.Χ.), για τον οποίο έγινε λόγος στην προηγούμενη τάξη, περιλαμβάνει στο έργο του *Ποικίλη Ιστορία* μια διδακτική ιστορία για έναν ατίθασο γιο και τη δραστική αντιμετώπισή του από τον πατέρα του.

Ἄνθρω γένει Μάρδος παῖδας εἶχεν ἑπτὰ. Τούτων ὁ νεώτατος κακὰ πολλὰ τοὺς ἄλλους εἰργάζετο. Καὶ τὰ μὲν πρῶτα ἐπειράτο αὐτὸν ὁ πατὴρ ῥυθμίζειν λόγῳ· ἐπεὶ δὲ οὐκ ἐπείθετο, πρὸς τοὺς δικαστὰς ἤγαγε καὶ ὅσα αὐτῷ ἐτετόλμητο ἀκριβῶς κατηγορήσῃ, καὶ ἦτι παρὰ τῶν δικαστῶν ἀποκτεῖναι τὸν νεανίσκον. Οἱ δὲ ἐξεπλάγησαν καὶ ἀμφοτέρους ἐπὶ τὸν βασιλέα Ἀρταξέρξην ἤγαγον. Τὰ αὐτὰ δὲ λέγοντος τοῦ Μάρδου, βασιλεὺς ἔφη: «Εἶτα τολμήσεις τὸν υἱὸν ἀποθνήσκοντα ὑπομῆναι;». Ὁ δὲ ἔφη «πάντων μάλιστα· ἐπεὶ καὶ ὅταν τῶν φουμένων θριδακινῶν τὰς ἐκφύσεις τὰς πικρὰς ἀφαιρῶ, οὐδὲν ἢ μήτηρ αὐτῶν λυπεῖται, ἀλλὰ θάλλει μᾶλλον καὶ γλυκίων γίνεται». Ταῦτα ἀκούσας Ἀρταξέρξης ἐπήνεσε μὲν τὸν ἄνδρα καὶ τῶν βασιλικῶν δικαστῶν ἐποίησεν ἕνα, εἰπὼν ὅτι ὁ περὶ τῶν ἰδίων παιδῶν οὕτω δικαίως ἀποφαινόμενος πάντως καὶ ἐν τοῖς ἄλλοτριῶις ἀκριβῆς ἔσται δικαστὴς καὶ ἀδέκαστος, ἀφῆκε δὲ καὶ τὸν νεανίαν τῆς τιμωρίας, ἀπειλῶν αὐτῷ θανάτου, ἐὰν ἀδικῶν φωραθῆ ἕτερα.

Αἰλιανός, *Ποικίλη Ιστορία* 1.34 (διασκευή)

Γλωσσικά σχόλια

γένει (δοτ. εν. ουσ. τὸ γένος) Μάρδος ἐργάζομαι τὰ μὲν πρῶτα ἐπειρᾶτο (γ' εν. οριστ. παρατ. ρ. πειράομαι, πειρᾶμαι) ῥυθμίζω	Μάρδος στην καταγωγή (ασιατική εθνότητα) προκαλώ, κάνω (πβ. ν.ε.: εργατικός, εργασιομανής) αρχικά προσπαθούσε (πβ. ν.ε.: πείραμα, απόπειρα, πειρατικός) (εδώ) συνετίζω, χαλιναγωγώ, ρυθμίζω, τακτοποιώ (πβ. ν.ε.: ρυθμός, αρρυθμία)
ἤγαγε (γ' εν. οριστ. αορ. β' ρ. ἄγω)	έφερε, οδήγησε (πβ. ν.ε.: αγωγός, αγωγή, αγωγιμότητα, ανάγωγος)
ὅσα αὐτῷ ἐτετόλμητο (γ' εν. οριστ. υπερσ. ρ. τολμάομαι, τολμᾶμαι)	ὅσα εἶχε αποτολμήσει αυτός (πβ. ν.ε.: τολμηρός, ατολ- μία)
ἦ̄τει (γ' εν. οριστ. παρατ. ρ. αἰτέω, αἰτῶ) ἀποκτείνει (απαρ. αορ. ρ. ἀποκτείνω)	ζητούσε (πβ. ν.ε.: αίτηση, αίτημα) να τον εκτελέσουν (πβ. ν.ε.: πατροκτόνος, λιμοκτονώ)
ἀμφοτέροι, ἀμφοτέραι, ἀμφοτέρα (αόρ. επιμερ. αντων.) τὰ δὲ αὐτὰ λέγοντος τοῦ Μάρδου	και οι δύο (πβ. ν.ε.: επαμφοτερίζω) κι ενώ ο Μάρδος ἔλεγε τα ίδια (πβ. ν.ε.: ταυτότητα, ταυ- τολογία)
ἔφη (γ' εν. οριστ. παρατ. ρ. φημί) εἶτα τολμήσεις ὑπομεῖναι (απαρ. αορ. ρ. ὑπομένω); πάντων μάλιστα ἐπεὶ (αιτιολ. σύνδ.)	εἶπε ἀλήθεια, θα ἔχεις το θάρρος να ἀντέξεις; (πβ. ν.ε.: υπο- μονή, υπομονετικός, ανυπόμονος) βεβαιοτάτα!
ἢ θριδακίνη και ἢ θριδαζ, τῆς θριδακος ἢ ἔκφυσις οὐδέν (αόρ. επιμερ. αντων. οὐδεὶς, οὐδεμία, οὐδέν) λυπεῖται θάλλει μᾶλλον	γιατί το μαρούλι η παραφυάδα (πβ. ν.ε.: ἀπόφυση, ὑπόφυση) καθόλου δε λυπάται ανθίζει περισσότερο, πετάει περισσότερα φύλλα (πβ. ν.ε.: θαλερός)
ὀ/ή γλυκίων, τὸ γλύκιον (συγκρ. βαθ. επιθ. γλυκός, γλυκεῖα, γλυκύ) ἐπῆνεσε (γ' εν. οριστ. αορ. ρ. ἐπαινέω, ἐπαινῶ) τὸν ἄνδρα και τῶν βασιλικῶν δικαστῶν ἐποίησεν (οριστ. αορ. ρ. ποιέω, ποιῶ) ἕνα ὁ περι τῶν ἰδίων παιδῶν οὕτω δικαίως ἀποφαινόμενος πάντως και ἐν τοῖς ἄλλοτριῖς ἀφῆκε (οριστ. αορ. ρ. ἀφήμι) τῆς τιμωρίας	γλυκύτερος επαίνεσε τον ἄνδρα και τον ἔκανε βασιλικό δικαστή αυτός που διατυπώνει τόσο δίκαιες κρίσεις για τα παιδιά του οπωσδήποτε και στις ξένες υποθέσεις ἀπάλλαξε ἀπὸ την τιμωρία (πβ. ν.ε.: ἀφεση, ἀφέτης, αφετηρία)
ἐὰν ἀδικῶν φωραθῆ (γ' εν. υποτ. παθ. αορ. ρ. φωράομαι, φωρᾶμαι) ἕτερα	εἰάν αποδειχθεῖ ὅτι διαπράττει ἄλλες ἀδικίες

Ερμηνευτικά σχόλια

Αρταξέρξης: Ο ακριβής προσδιορισμός του προσώπου είναι αδύνατος λόγω της ασάφειας της διήγησης. Το όνομα αυτό έφεραν τέσσερις βασιλείς της Περσίας: ο Αρταξέρξης Α΄ ο Μακρόχειρ (464-424 π.Χ.), ο Αρταξέρξης Β΄ ο Μνήμων, που βασίλευσε από το 404 έως το 358 π.Χ., ο Αρταξέρξης Γ΄ ο Ωχος, που βασίλευσε από το 358 έως το 338 π.Χ., και ο Αρταξέρξης Δ΄ (πρόκειται για τον σατράπη Βήσσο που σκότωσε τον Δαρείο Γ΄, τον διαδέχθηκε ως Αρταξέρξης Δ΄ βασιλεύοντας για μικρό χρονικό διάστημα και τιμωρήθηκε από τον Μ. Αλέξανδρο).

Ερωτήσεις

1. Σε ποιες διαδοχικές ενέργειες προχώρησε ο πατέρας προκειμένου να λογικέψει τον αντίπαλο γιο του;
2. Ποια ήταν η αντίδραση του βασιλιά όταν άκουσε ότι ο πατέρας ζητούσε τη θανάτωση του γιου του; Τι του απάντησε ο πατέρας;
3. Πώς ανταμείφθηκε ο πατέρας για την αμεροληψία του απέναντι στο παιδί του;
4. Ποιος πιστεύετε ότι είναι ο στόχος του πατέρα όταν προτείνει να καταδικαστεί σε θάνατο το παιδί του; Πώς κρίνετε την αυστηρότητά του και ποια συμπεράσματα μπορείτε να βγάλετε για την περσική αντίληψη περί σωφρονισμού και πειθαρχίας;

Νεαρό αγόρι με παιχνίδι στο χέρι (ερυθρόμορφη κύλικα, μέσα 5ου αι. π.Χ., Antikenmuseum, Βερολίνο)

B. Επανάληψη ύλης ετυμολογίας Α΄ Γυμνασίου

1. Να σχηματίσετε:

- α) παράγωγα επίθετα της α.ε. από τα ρήματα: λάμπω, φαίνω, ὠφελέω - ὠφελῶ και σιωπάω - σιωπῶ.
β) ρηματικά επίθετα από τα ρήματα: λέγω, ἄπτω, ἐπαινέω - ἐπαινῶ, μένω και ποιέω - ποιῶ.

2. Να σχηματίσετε παράγωγα επίθετα της α.ε. από τα παρακάτω ουσιαστικά και να δηλώσετε τι σημαίνουν (πλησμονή κτλ.):

ανάγκη, πορφύρα, ὥρα, πένθος, ἀνὴρ, μήτηρ, βασιλεὺς και τόλμη.

3. Να σχηματίσετε παράγωγα ρήματα της α.ε. από τα ονόματα:

βασιλεὺς, παῖς, σκιά, νίκη, ὄξυς, τόλμη, πικρός, ρυθμός, ἀκριβής και λύπη.

4. Να κατατάξετε τα επιρρήματα σε κατηγορίες (τοπικά, τροπικά, ποσοτικά, χρονικά), με βάση τις παραγωγικές καταλήξεις τους:

ἄνωθεν, ἑλληνιστί, κακῶς, ἀριστίνδην, Μεγαράδε, ἀναφανδόν και ἀκριβῶς.

5. Να γράψετε τι δηλώνουν τα ουσιαστικά (κατάσταση, ενέργεια, πρόσωπο που ενεργεί, αποτέλεσμα ενέργειας, εθνικότητα, τόπο, υποκορισμό κτλ.):

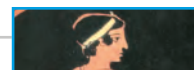
δενδρύλλιον, νεανίσκος, διδασκαλεῖον, Κορίνθιος, ἀλιεύς, βασιλεία, μάντευμα, τελετή, θυσία, ἱερωσύνη.

6. Να γράψετε στη στήλη Β΄ τα ρήματα της α.ε. από τα οποία παράγονται οι λέξεις της στήλης Α΄ και στη στήλη Γ΄ τι δηλώνουν οι λέξεις αυτές:

A΄	B΄	Γ΄
πομπός		
θάνατος		
ἀγωγός		
μονή		
δικαίωμα		
δίωξις		
σχέσις		

7. Να γράψετε από δύο παράγωγες λέξεις της α.ε. για καθένα από τα ρήματα που σας δίνονται και να τις κατηγοριοποιήσετε ανάλογα με τη σημασία τους (πρόσωπο που ενεργεί, κατάσταση, τόπος, μέσο κτλ.):

κρίνω, δικάζω, λύω, γράφω, φύω, λέγω.

Γ. Επανάληψη ύλης γραμματικής – σύνταξης Α΄ Γυμνασίου

1. Να τονίσετε τις λέξεις και να δικαιολογήσετε τον τόνο που επιλέξατε: νησος, ανθρωπος, σπευδε, τελος, δυναμις, παιδες, πλουτος, μηκος, οινος, ταυρος, γενναιος, θεος, μεγας.

2. Να μεταφέρετε τα ρήματα στον τύπο της οριστικής που ζητείται στην παρένθεση:

είργάζετο _____ (ενεστ., β΄ πρόσ. ενικού)
ἐπίθετο _____ (ενεστ., γ΄ πρόσ. πληθ.)
ῥυθμίζειν _____ (παρατ., β΄ πρόσ. πληθ.)
θάλλει _____ (παρατ., α΄ πρόσ. πληθ.)
ἔσται _____ (παρατ., α΄ πρόσ. ενικού)

3. Να μεταφέρετε τα ουσιαστικά στην ίδια πτώση του άλλου αριθμού:

τῶ λόγῳ _____	ὁ δικαστής _____
τῶν δικαστῶν _____	τὸν νεανίαν _____
τὸν νεανίσκον _____	τοῦ θανάτου _____
τὸν βασιλέα _____	ὁ βασιλεύς _____
τὰς ἐκφύσεις _____	τῶν θριδακινῶν _____

4. Να κλίνετε και στους δύο αριθμούς τις φράσεις: τὰς πικρὰς ἐκφύσεις, ὁ ἀδέκαστος δικαστής.

5. Να βρείτε τα υποκείμενα και τα αντικείμενα των ρημάτων των παρακάτω φράσεων της Ενότητας:

- Ἄνῆρ γενεὶ Μάρδος παῖδας εἶχεν ἐπτά.
- Οἱ δὲ ἐξεπλάγησαν καὶ ἀμφοτέρους ἐπὶ τὸν βασιλέα Ἀρταξέρξην ἤγαγον.
- Τῶν φουμένων θριδακινῶν τὰς ἐκφύσεις τὰς πικρὰς ἀφαιρῶ.
- Ταῦτα ἀκούσας Ἀρταξέρξης ἐπήνεσε τὸν ἄνδρα.

6. Να εντοπίσετε τα αντικείμενα και τα κατηγορούμενα στις παρακάτω φράσεις του κειμένου της Ενότητας:

- Ὁ περὶ τῶν ἰδίων παίδων οὕτω δικαίως ἀποφαινόμενος πάντως καὶ ἐν τοῖς ἀλλοτρίοις ἀκριβῆς ἔσται δικαστής καὶ ἀδέκαστος
- Ταῦτα ἀκούσας Ἀρταξέρξης ἐποίησεν τὸν ἄνδρα τῶν βασιλικῶν δικαστῶν ἕνα.

7. Να συμπληρώσετε τις προτάσεις με τον κατάλληλο τύπο του ενεστώτα και του μέλλοντα οριστικής των ρημάτων που δίνονται στην παρένθεση:

- Οἱ διδάσκαλοι τοὺς νέους _____ / _____ (παιδεύω).
- Οἱ Ἀθηναῖοι _____ / _____ (παρατάσσομαι) ἐπὶ τῷ λιμένι ἐν μετώπῳ ὡς εἰς ναυμαχίαν (= σαν να ἐπρόκειτο για ναυμαχία).
- Οἱ πολέμοι _____ / _____ (λύω) τὰς σπονδάς.
- Οἱ χρησμολόγοι τὴν τῶν θεῶν βουλήν _____ / _____ (προλέγω).
- Ὑμεῖς τοὺς θεοὺς _____ / _____ (θεραπεύω).
- Ὑμεῖς τὰς τῶν οἰωνῶν πτήσεις _____ / _____ (ἐρμηνεύω).
- Ὑμεῖς _____ / _____ (πορεύομαι) ὅπου τὸ στράτευμα μέλλει σίτον ἔξειν.

8. Να συμπληρώσετε τις προτάσεις με τον κατάλληλο τύπο του αορίστου και του παρακειμένου οριστικής των ρημάτων που δίνονται στην παρένθεση:

- α. Οἱ Ἕλληνες τοῖς οἰωνοσκόποις _____ / _____ (πιστεύω).
β. Ἡμεῖς _____ / _____ (θύω) ἱερεῖα ἐπὶ τῶν βωμῶν.
γ. Οἱ ἵππεῖς τοὺς πολεμίους _____ / _____ (διώκω).
δ. Οἱ σύμμαχοι τοὺς τοξότας ἔξω τοῦ εὐωνύμου κέρατος (= ἔξω ἀπὸ το ἀριστερὸ τμήμα τοῦ στρατοῦ) _____ / _____ (τάττω).
ε. Οἱ στρατηγοὶ τὰ δέοντα _____ / _____ (κελεύω).
στ. Λακεδαιμόνιοι ἀθροίσαντες τοὺς συμμάχους _____ / _____ (βουλεύομαι) περὶ τῶν αἰχμαλώτων.
ζ. Ἡμεῖς _____ / _____ (παύομαι) τοῦ περιτειχισμοῦ (= τὴν προσπάθεια νὰ χτίσουμε τείχος) καὶ ἡσυχάζομεν.

9. Να συμπληρώσετε τις φράσεις με τους τύπους των λέξεων που ζητούνται στην παρένθεση και να τις μεταφράσετε:

- α. Τῆς παιδείας αἱ μὲν ρίζαι πικραὶ _____ (εἰμί, οριστ. ενεστ.) οἱ δὲ καρποὶ γλυκεῖς.
β. Ὁ εὐπειθῆς (= υπάκουος) _____ (νόμος, δοτ. πληθ.) χρηστός πολίτης _____ (εἰμί, οριστ. ενεστ.).
γ. Ὁ ἀγαθός _____ (ἀγαθός, δοτ. εν.) μόνῳ φίλος ἐστί.
δ. Ἀύσανδρος κακονούστατος ἦν _____ (πόλις, δοτ. εν.).

10. Να συμπληρώσετε τα κενά με τον τύπο των λέξεων που ζητείται στην παρένθεση:

- α. Γύμναζε σεαυτὸν (= τον εαυτό σου) _____ (πόνος ἐκούσιος, δοτ. πληθ.), ὅπως ἂν δύνῃ (= για νὰ μπορεῖς) καὶ τοὺς ἀκουσίους ὑπομένειν.
β. Θεωροῦμεν (= βλέπουμε) _____ (ὁ λέων, αιτ. πληθ.) πραότερον διακειμένους πρὸς τοὺς θεραπεύοντας (= νὰ εἶναι πιο ἡμερα με αὐτοὺς που τα φροντίζουν) ἢ τῶν ἀνθρώπων ἐνίους πρὸς τοὺς εὖ ποιοῦντας (= απ' ὅ,τι μερικοὶ ἄνθρωποι με τοὺς ενεργέτες τοὺς).
γ. _____ (τὸ ἀγαθόν, ονομ. πληθ.) _____ (κόπος, δοτ. πληθ.) κτῶνται.
δ. _____ (ἡ γλῶσσα, γεν. εν.) κράτει (= νὰ συγκρατεῖς), καὶ μάλιστα ἐν _____ (συμπόσιον, δοτ. εν.).
ε. _____ (φύσις πονηρά, αιτ. εν.) μεταβαλεῖν οὐ ράδιον.
στ. Δόξα καὶ πλοῦτος ἄνευ _____ (σύνεσις, γεν. εν.) οὐκ ἀσφαλῆ κτήματα.
ζ. Τὴν _____ (ἡ φιλαργυρία, αιτ. εν.) εἶπεν _____ (μητρόπολις, αιτ. εν.) πάντων _____ (τὸ κακόν, γεν. πληθ.).

Θεοῦ θέλοντος κἂν ἐπὶ ρίπὸς πλέοις.

Εὐριπίδης, *Θυέστης* ἀπ. 397

Ἀν εἶναι θέλημα θεοῦ, μπορεῖς καὶ σε μια ψάθα ἐπάνω νὰ ταξιδέψεις.

Αναπαράσταση αθηναϊκού πολεμικού πλοίου. Το ναυτικό ήταν το ισχυρότερο όπλο των Αθηναίων, όπως αποδείχθηκε και στη ναυμαχία της Σαλαμίνας.

Το τέχνασμα του Θεμιστοκλή

Α. Κείμενο

Ο Πλούταρχος (περ. 50-120 μ.Χ.) γεννήθηκε στη Χαϊρώνεια της Βοιωτίας. Στο έργο του *Βίοι Παράλληλοι* παρουσιάζει συγκριτικά τις βιογραφίες Ελλήνων και Ρωμαίων πολιτικών –κυρίως– ανδρών. Μεταξύ αυτών είναι και ο Θεμιστοκλής, που παρουσιάζεται παράλληλα με τον Φούριο Κάμιλλο. Στο απόσπασμα που θα μελετήσετε περιγράφεται το γνωστό τέχνασμα του Θεμιστοκλή, πριν από τη ναυμαχία στη Σαλαμίνα, που στόχο είχε να αναγκαστούν οι Έλληνες να ναυμαχήσουν εκεί και να μην υποχωρήσουν στον Ισθμό της Κορίνθου.

Ἄλλ' ἐπεὶ τῶν πολεμίων ὁ στόλος τῇ Ἀττικῇ κατὰ τὸ Φαληρικὸν προσφερόμενος τοὺς πέριξ ἀπέκρυψεν αἰγιαλοὺς, πάλιν ἐπάπταινον οἱ Πελοποννήσιοι πρὸς τὸν Ἰσθμόν. Ἐνθα δὴ ὁ Θεμιστοκλῆς ἐβουλεύετο καὶ συνετίθει τὴν περὶ τὸν Σίκιννον πραγματείαν. Ἦν δὲ τῶ μὲν γένει Πέρσης ὁ Σίκιννος, αἰχμάλωτος, εὖνους δὲ τῶ Θεμιστοκλεῖ καὶ τῶν τέκνων αὐτοῦ παιδαγωγός. Τοῦτον ἐπέμπει πρὸς τὸν Ξέρξην κρύφα, κελεύσας λέγειν ὅτι Θεμιστοκλῆς ὁ τῶν Ἀθηναίων στρατηγὸς αἰρούμενος τὰ βασιλέως ἐξαγγέλλει πρῶτος αὐτῷ τοὺς Ἕλληνας ἀποδιδράσκοντας, καὶ διακελεύεται ἐν ᾧ ταραττονται τῶν πεζῶν χωρὶς ὄντες ἐπιθέσθαι καὶ διαφθεῖραι τὴν ναυτικὴν δύναμιν. Ταῦτα δ' ὁ Ξέρξης ὡς ἀπ' εὐνοίας λελεγμένα δεξάμενος, ἤσθη καὶ εὐθὺς ἐξέφερε πρὸς τοὺς ἡγεμόνας τῶν νεῶν διακοσίαις ναυσὶν ἀναχθέντας ἤδη διαζῶσαι τὰς νήσους, ὅπως ἐκφύγοι μηδεὶς τῶν πολεμίων.

Πλούταρχος, *Βίοι Παράλληλοι*, Θεμιστοκλῆς 12.2-6 (διασκευή)

Γλωσσικά σχόλια

<i>ἐπεὶ</i> (χρον. σύνδ.)	όταν
<i>ὁ πολέμιος</i>	ο εχθρός
<i>τῇ Ἀττικῇ κατὰ τὸ Φαληρικὸν προσφερόμενος</i>	πλησιάζοντας στην Αττική από την πλευρά του Φαλήρου
<i>τοὺς πέριξ αἰγιαλοὺς</i>	τις γύρω παραλίες (πβ. ν.ε.: γιαλός, περιγιάλι, αιγιαλίτιδα ζώνη)
<i>ἐπάπταινον</i> (επικό ρ.) <i>οἱ Πελοποννήσιοι πρὸς τὸν Ἴσθμόν</i>	οι Πελοποννήσιοι φοβισμένοι σκέφτονταν να αποπλεύσουν για τον Ισθμό της Κορίνθου
<i>ἔνθα δὴ</i>	ενώ λοιπόν έτσι είχε η κατάσταση
<i>βουλεύομαι</i>	σκέφτομαι, σχεδιάζω
<i>συνετίθει</i> (γ' εν. οριστ. παρατ. ρ. <i>συντίθημι</i>)	κατάστρωνε (πβ. ν.ε.: σύνθεση, συνθέτης, πολυσύνθετος)
<i>ἢ πραγματεία</i>	το θέμα, η επιδίωξη (πβ. ν.ε.: διαπραγματεύομαι, πολυπράγμων)
<i>ὁ/ἡ εὖνους, τὸ εὖνον</i>	ευνοϊκός, φιλικός (πβ. ν.ε.: εὖνοια, ευνοϊκός)
<i>ἐκπέμπει κρύφα</i>	στέλνει κρυφά (πβ. ν.ε.: εκπομπή, νηοπομπή, αποπομπή)
<i>κελεύω</i>	διατάζω, προτρέπω (πβ. ν.ε.: κελευστής, κέλευσμα)
<i>αἰρούμενος</i> (ρ. <i>αἰρέομαι, αἰροῦμαι</i>) <i>τὰ βασιλέως</i>	παίρνοντας το μέρος του Πέρση βασιλιά (πβ. ν.ε.: αίρεση, αιρετός, προαίρεση, προαιρετικός, αρχαιρεσίες)
<i>ἐξαγγέλλω</i>	στέλνω (στον εχθρό) ως πληροφορία (πβ. ν.ε.: εξαγγελία)
<i>ἀποδιδράσκω</i>	δραπετεύω, προσπαθώ να ξεφύγω
<i>διακελεύεται ἐπιθέσθαι</i> (απαρ. αορ. ρ. <i>ἐπιτίθεμαι</i>)	συμβουλεύει να τους επιθεθεί (πβ. ν.ε.: επίθεση, επιθετικός) και να τους εξοντώσει (πβ. ν.ε.: διαφθορά)
<i>καὶ διαφθεῖραι</i> (απαρ. αορ. ρ. <i>διαφθείρω</i>)	
<i>ἐν ᾧ ταραττονται τῶν πεζῶν χωρὶς ὄντες</i>	ενώ βρίσκονται σε σύγχυση χωρίς το πεζικό
<i>ταῦτα ὡς ἀπ' εὐνοίας λελεγμένα δεζάμενος</i>	επειδὴ δέχθηκε αυτά πιστεύοντας ότι είχαν λεχθεί με φιλική διάθεση
<i>ἤσθη</i> (γ' εν. παθ. αορ. α' ρ. <i>ἤδομαι</i>)	ευχαριστήθηκε, ἐνίωσε ικανοποίηση (πβ. ν.ε.: ἠδονή, ἠδύποτο)
<i>ἐξέφερε πρὸς τοὺς ἡγεμόνας τῶν νεῶν διαζῶσαι</i> (απαρ. αορ. ρ. <i>διαζώννυμι</i>)	ἔδωσε διαταγή στους κυβερνήτες των πλοίων να περικυκλώσουν (πβ. ν.ε.: ζώνη, ζωστήρα, εὐζωνας)
<i>διακοσίαις ναυσὶν ἀναχθέντας</i> (μτχ. παθ. αορ. α' ρ. <i>ἀνάγομαι</i>)	αφού αποπλεύσουν με διακόσια πλοία (πβ. ν.ε.: αναγωγή, ἀνάγωγος)
<i>ὅπως ἐκφύγοι μηδεὶς</i> (δευτ. επιρρ. τελική πρότ.)	για να μην ξεφύγει κανείς (πβ. ν.ε.: φυγὰς, υπεκφυγή)

Ερμηνευτικά σχόλια

τῶν πολεμίων ὁ στόλος: Το 480 π.Χ. οι Πέρσες επιχείρησαν τρίτη εκστρατεία εναντίον των Ελλήνων υπό την ηγεσία του βασιλιά τους Ξέρξη. Ενώ το περσικό πεζικό είχε καταλάβει ήδη την Αθήνα, που είχε εγκαταλειφθεί προηγουμένως από τους περισσότερους πολίτες της, οι Έλληνες ναύαρχοι συσκέπτονταν, για να αποφασίσουν τις επόμενες κινήσεις τους. Κατά τη συζήτηση ο ναύαρχος των Σπαρτιατών Ευρυβιάδης, εκφράζοντας τη βούληση των πόλεων της Πελοποννήσου, πρότεινε να αντιμετωπιστούν οι Πέρσες στον Ισθμό, ενώ ο Θεμιστοκλής υποστήριξε ότι θα αντιμετώπιζαν αποτελεσματικότερα τους

Προτομή του Θεμιστοκλή (5ος αι. π.Χ., Μουσείο Όστιας)

Πέρσες στα στενά της Σαλαμίνας. Επειδή τα επιχειρήματα του Θεμιστοκλή δεν έπεισαν απόλυτα το συμβούλιο των Ελλήνων ναύαρχων, ο Αθηναίος στρατηγός αναγκάστηκε να καταφύγει στον δόλο, για να γίνει η ναυμαχία στα στενά της Σαλαμίνας που ευνοούσαν τα μικρότερα ελληνικά πλοία και δυσκόλευαν τα ογκώδη περσικά.

Ερωτήσεις

1. Γιατί οι Πελοποννήσιοι άρχισαν να ξανασκέφτονται ότι έπρεπε να αντιμετωπίσουν τον περσικό στόλο στον Ισθμό της Κορίνθου;
2. Ποιο μήνυμα μετέφερε ο Σίκιννος στον Ξέρξη για λογαριασμό του Θεμιστοκλή;
3. Πώς αντέδρασε ο Ξέρξης σε όσα του διαμήνυσε ο Θεμιστοκλής;
4. Να αναφέρετε από τη μυθολογία ή την ιστορία περιπτώσεις τεχνασμάτων που συνέβαλαν αποφασιστικά στην επιτυχή έκβαση ενός σχεδίου.

Αττικό επιτόμβιο γλυπτό των τελευταίων χρόνων του 4ου αι. π.Χ. Εικονίζει πάνοπλο οπλίτη, με έκφραση πάθους στο πρόσωπο (Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο Αθήνας).

Σύγχρονες αναπαραστάσεις τριήρους (αριστερά μακέτα από το Ναυτικό Μουσείο Πειραιά και δεξιά η «Ολυμπιάς»)

